

Pregledni članak

UDK: 355.02(497.16)"200"
327.51(497.16:1-622 NATO)"200"
355.356(497.16:1-622 NATO)"200"

Primljeno u uredništvo: 15. ožujka 2008.
Prihvaćeno za tisak: 20. svibnja 2008.

Crna Gora i Partnerstvo za mir

MEHMEDIN TAHIROVIĆ*

Sažetak

Za razliku od bivših jugoslavenskih republika koje su do svoje suverenosti došle uglavnom putem vojnih sukoba, Crna Gora je potpunu nezavisnost ostvarila na demokratski način. Taj put je bio duži, ali je pokazatelj da se i na tradicionalno nestabilnom Balkanu, na osnovama i principima zapadne demokracije mogu i najosjetljivija pitanja rješavati mirnim putem. Upravo ta specifičnost Crne Gore s aspekta teorije i prakse međunarodnih odnosa zahtijeva poseban pristup u pronalaženju adekvatnih rješenja njezinog sudjelovanja u aktivnostima Partnerstva za mir.

Vrlo je važno kroz cjelovitu analizu sagledati specifičnosti, probleme, potrebe, mogućnosti i prioritete s kojima se Crna Gora susreće u trenutku pristupanja u Program. Kroz sagledavanje ključnih mehanizama, Vijeća euroatlantskog partnerstva i Individualnog odnosa Partnera sa Savezom, mogu se odabrati adekvatni oblici suradnje i načini zajedničkih aktivnosti kako sa Saveznicima tako i s Partnerima.

Osnovni geografski, demografski, privredni i ostali resursi pokazatelji su koji bitno opredjeljuju angažiranje Crne Gore u Partnerstvu za mir. Na osnovu ovih činjenica, mogu se opredijeliti realni oblici suradnje i angažiranja njenih potencijala u zajedničkim aktivnostima sa Saveznicima i Partnerima. Također se mogu uočiti prioritete koje je neophodno poduzeti kako bi proces Partnerstva nesmetano započeo i stvorile stabilne pretpostavke za kvalitetno djelovanje i doprinos u rješavanju zajedničkih sigurnosnih problema.

Ključne riječi: Crna Gora, Partnerstvo za mir, pristupanje, suradnja, sigurnosni problemi

*
Mr. Mehmedin Tahirović, samostalni savjetnik za europske i euroatlantske integracije u Upravi policije Crne Gore, e-mail: mesha@cg.yu

Uvod

Padom Berlinskog zida u studenom 1989. godine i formalno je obilježen kraj hladnoga rata. Vrlo brze promjene koje su se dogodile u Srednjoj i Istočnoj Europi, primorale su NATO da se suoči s novom i sasvim drugačijom vrstom sigurnosnog izazova. U tom periodu, osnovni objekt sigurnosti bila je država odnosno njezin teritorij i politički sustav, dok je u novonastalim okolnostima objekt sigurnosti postao građanin i njegovo životno okruženje. Mnoga istraživanja iz područja sigurnosti napuštaju polazište realističkog pristupa i svoje uporište traže u teorijskoj izgrađenosti liberalno institucionalističkih i kritičkih pristupa promišljanja sigurnosti.¹ To je uvjetovalo razvoj jednog novog teorijskog modela pod nazivom "kooperativna sigurnost", pod kojim se podrazumijeva stanje koje omogućava mirno rješavanje konflikta među državama, ne samo putem suzdržavanja od nasilja i prijetnji, već i putem raznih dogovora, praktičnih rješenja i donošenja niza preventivnih mjera.² Za sagledavanje razvoja Partnerstva za mir posebno je važan pokušaj institucionalizacije "koncepta kooperativne sigurnosti" od strane profesora Richarda Cohena.³ Institucionalizaciju "koncepta kooperativne sigurnosti" profesor Cohen predlaže kroz zamisao suradnje u sigurnosti koja obuhvaća četiri prstena: 1) pojedinačna sigurnost; 2) kolektivna obrana; 3) kolektivna sigurnost i 4) unaprjeđenje i širenje stabilnosti. Potreba institucionalizacije prvog i četvrtog prstena navedene zamisli suradnje u sigurnosti, uvjetovala je i determinirala razvoj Partnerstva za mir. Na ovim teoretskim postavkama, NATO je postao jedina institucija u svijetu koja ima mogućnost da institucionalizira "koncept kooperativne sigurnosti" preko osiguravanja suradnje kroz navedena četiri prstena.

Imajući u vidu teoretske osnove i društvena zbivanja u Srednjoj i Istočnoj Europi, pred stručnjacima i liderima u NATO-u postavljalo se niz pitanja: Što bi moglo napraviti kako bi se iskoristila prilika da se europska sigurnost usmjeri u novom i pozitivnijem pravcu nakon hladnoratovskih sukoba? Koji koraci su se mogli poduzeti kako bi se obnovili normalni odnosi među svim zemljama Istočne i Zapadne Europe? Kakva se pomoć mogla pružiti zemljama

1

Simić Dragan, *Nauka o sigurnosti-suvremeni pristup sigurnosti*, Službeni list SRJ, Fakultet političkih nauka, Beograd, 2002., str. 65-82.

2

Definiranje pojma "kooperativna sigurnost" izvedeno je na osnovu analiziranih sadržaja i opsega već postojećih definicija tog pojma u raspoloživoj literaturi: Ashton Carter, William Perry and John Steinbruner, *A new Concept of Cooperative Security*, The Brookings Institution Press, Washington, 1993., prema: Cohen Richard and Mihalka Michael, *op. cit.*, str. 4.; William Zartman and Victor Kremenyuk, *Cooperative Security-Reducing Third World War*, Syracuse University Press, New York, 1995., str. 26.; Gereth Evans, *Cooperative Security and Intra-State Conflict*, *Foreign Policy*, No. 96/1994, navedeno prema: Cohen Richard and Mihalka Michael, *op. cit.*, str. 3.; David Dewit, *Common, Comprehensive and Cooperative Security*, *The Pacific Review*, vol. 7, No. 1/1994, str. 3; Cohen Richard and Mihalka Michael, *op. cit.*, str. 10 i 35.

3

Cohen Richard and Mihalka Michael, *op. cit.*, str. 1-28.; Simić Dragan, *op. cit.*, str. 87-101.

Srednje i Istočne Europe u konsolidaciji svoje novostečene nezavisnosti i ostvarenju ambicija da ravnopravno sudjeluju kako na regionalnoj tako i na svjetskoj razini, kao demokratske zemlje u pitanjima vezanim za višenacionalnu sigurnost?⁴

Kad je u pitanju Crna Gora, nju je nažalost čitav prethodni proces širenja Partnerstva zaobišao iz jednostavnog razloga što je od 1992. godine bila u specifičnim oblicima državnog uređenja sa Srbijom. Nakon raspada bivše SFRJ, sve njene bivše republike su krenule kao nezavisne države u proces sigurnosnih integracija, tako da je Slovenija sudionik u Partnerstvu od njegovog osnivanja 1994. godine, Makedonija od 1995. godine, a Hrvatska od 2000. godine. Tek poslije referenduma o nezavisnosti 21. svibnja 2006. godine, kad je Crna Gora postala nezavisna država, poduzete su neposredne aktivnosti za uključnje u Partnerstvo za mir. Već 30. kolovoza, Vlada Crne Gore, uputila je pismo Glavnom tajniku NATO-a Jaap de Hoop Scheferu sa zahtjevom za ulazak u Partnerstvo za mir. Uz mnogo neizvjesnosti i kolebanja u vrhu Saveza, Crna Gora je zajedno sa Srbijom i Bosnom i Hercegovinom pozvana u Partnerstvo na summitu NATO-a u Rigi 28-29. studenog, dok je Okvirni ugovor o pristupanju u Partnerstvo potpisan u sjedištu NATO-a u Bruxellesu 14. prosinca 2006. godine.⁵

Imajući u vidu specifičnosti obnove svoje nezavisnosti na principima suvremenih demokratskih društava, Crna Gora nastoji nadoknaditi izgubljeno vrijeme od petnaest godina, kroz brži tempo integracija u euroatlantski sigurnosni sustav. S obzirom da je angažiranje država u Partnerstvo za mir proces koji uglavnom podrazumijeva njihovu pripremu i osposobljavanje za punopravno članstvo u NATO-u, a potom i EU, Skupština Crne Gore je još u lipnju 2005. godine usvojila Deklaraciju o europskim integracijama u kojoj se jedan dio odnosi na sigurnosne integracije.⁶ Po pitanju integracija Crne Gore u Europsku uniju i NATO postoji konsenzus svih političkih subjekata u državi s osnovnim uvjerenjem da će Crnoj Gori sudjelovanje u Partnerstvu za mir omogućiti niz pozitivnih pretpostavki kao što su: regionalna sigurnost, suradnja i unaprjeđenje dobrosusjedskih odnosa; demokratizacija društva; reforma sustava državne uprave; razvoj i jačanje institucija sustava; jačanje civilnog sektora i civilna kontrola vojske i drugih sigurnosnih struktura; transparentnost i planiranje budžeta, kontrola i revizija; stručna pomoć za uspješnu reorganizaciju i reformu vojske i sigurnosnih struktura; specijalizacije, treninzi, mirovne misije i prisustvo u NATO organima; efikasnija borba protiv korupcije i organiziranog kriminala; povoljna politička i sigurnosna klima za strana ulaganja.

4
R. Vukadinović, *Posthladnoratovske tendencije međunarodnih odnosa*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2000.

5
Okvirni dokument potpisao je Predsjednik Crne Gore Filip Vujanović. Tog trenutka nije predstavljen Prezentacijski dokument jer ga državni organi Crne Gore zbog nedostatka vremena nisu uspjeli završiti te je dogovoreno da on bude naknadno dostavljen.

6
Deklaracija o pridruživanju Europskoj uniji, *Službeni list Crne Gore*, br. 36/3 od 16. 06. 2005.

Pored opće suglasnosti kad su prednosti u pitanju, postoje i bojazni u odnosu na zajedničku obavezu u borbi protiv terorizma sa članicama Saveza i partnerima koju podrazumijeva članstvo u Programu.⁷

Specifičnosti Crne Gore i problemi s kojima se suočava u procesu uključenja i djelovanja u Partnerstvu za mir

Nakon 21. svibnja 2006. godine, kada je na referendumu stekla nezavisnost, Crna Gora je otvorila novu stranicu u svojoj povijesti. Iako se period od 1992. godine, kad je sa Srbijom formirana SRJ (Savezna Republika Jugoslavija), a potom Državna Zajednica SCG 2003. godine, može smatrati izgubljenim vremenom kada su u pitanju europske i euroatlantske integracije, ipak je to jedna od bitnih specifičnosti Crne Gore u odnosu na ostale republike bivše SFRJ. Crna Gora je najmanja republika bivše SFRJ sa 620,145 stanovnika prema popisu iz 2003. godine, od kojih više od 70 posto pripada u jednu od verzija pravoslavnog kršćanstva. Najveću etničku grupu čine oni koji se izjašnjavaju kao Crnogorci 43,16%, zatim Srbi 31,99%, Bošnjaci 7,77%, Albanci 5,03%, Muslimani 3,97%, Hrvati 1,10%, Romi 0,42%, ostali 0,35%, nacionalno neizjašnjeni 4,34%, nepoznato 0,99%.⁸ Imajući u vidu nacionalističku politiku koja je bila dominantna smjernica u procesu raspada SFRJ, nacionalnu strukturu Crne Gore i njezine kapacitete da se odupre velikosrpskim ambicijama režima Slobodana Miloševića prema njoj, pouzdano se može zaključiti da je Crna Gora izabrala jedino moguće rješenje. Dok su druge republike SFRJ došle do nezavisnosti putem rata (osim Makedonije, zahvaljujući prije svega NATO-u i EU), Crna Gora se odlučila da na demokratski način, svojstven suvremenim zapadnim demokracijama povrati svoju nezavisnost. Primjenom novih standarda za održavanje referenduma, koji do tada nisu bili poznati u praksi EU i neposrednim utjecajem i pritiskom preko svog Visokog predstavnika za definiranje referendumskih uvjeta Miroslava Lajčaka, EU je osigurala povoljne uvjete vlasti i opoziciji u Crnoj Gori za usvajanje Zakona o referendumskom izjašnjavanju građana o samostalnosti.⁹ Ovo je još jedna bitna specifičnost i pozitivno iskustvo u međunarodnoj zajednici da se preventivnim djelovanjem mogu uspješno rješavati politička i sigurnosna pitanja u regiji. Način na koji je Crna Gora došla do nezavisnosti bio je osnovni razlog što je u vrlo kratkom roku priznata od većine zemalja i primljena u OUN i OSCE, kao i mnoge druge međunarodne organizacije.

7

Posljednje istraživanje javnog mnijenja provela je nevladina organizacija Centar za demokratsku tradiciju (CEDEM) u lipnju 2006. godine, a po njemu 36,9% građana Crne Gore pozitivno se opredijelilo za članstvo u NATO-u, dok je protiv bilo 31,4%. U isto vrijeme, za integraciju u EU izjasnilo se 76,5%, dok je protiv bilo 5,6%.

8

Republički popis u Crnoj Gori, 2003, Zavod za statistiku RCG, Saopštenje br. 44, Podgorica, 2004.

9

Zakon o referendumu u Crnoj Gori, Skupština Crne Gore 01. 03. 2006.

Poslije referenduma u rujnu iste godine održani su parlamentarni izbori na republičkoj razini, na kojima su apsolutnu većinu osvojile koalicijske stranke, DPS-Demokratska partija socijalista i SDP-Socijaldemokratska partija, koje su obnašale vlast i u prethodnom razdoblju. Iako se nalazio na čelu pobjedničke koalicije i bio aktualni premijer Vlade Crne Gore, Milo Đukanović je odlučio povući se sa svih pozicija vlasti, ali i ostati na čelu DPS.¹⁰ Na ovu Đukanovićevu odluku zapadni komentari su uglavnom bili pozitivni smatrajući taj potez pametnim i racionalnim, naglašavajući potrebu novih političkih trendova u procesu europskih i euroatlantskih integracija.¹¹ I ovo je jedna od bitnih specifičnosti, jer je za balkanske lidere netipično da se sa vlasti povuku bez prinude. Ne dugo poslije Đukanovića, s dužnosti predsjednika SNP-Socijalističke narodne partije povukao se Predrag Bulatović, kao lider najjače opozicijske stranke u Crnoj Gori do rujanskih parlamentarnih izbora. Na ovaj način je, bez obzira što vlast vrše iste stranke iz prethodnog razdoblja, ipak došlo do određene promjene na političkoj sceni u Crnoj Gori. U parlament su pored DPS (34), SNP (8), SNS-Srpske narodne stranke (8), SDP (7), NS-Narodne stranke (2), LP-Liberalne partije (1), DSS-Demokratske srpske stranke (1), DSCG-Demokratski savez u Crnoj Gori (1), DUA-Demokratske unije Albanaca (1), ušle i stranke koje u prethodnom mandatu nisu bile u parlamentu – PZP-Pokret za promjene (11), BS-Bošnjačka stranka (2), SRS-Srpska radikalna stranka (1), NSS-Narodna socijalistička stranka (1), DSJ-Demokratska stranka jedinstva (1), HGI-Hrvatska građanska inicijativa (1) i AA-Albanska alternativa (1). Dok je u prethodnom parlamentu bila dominantna podjela između zagovornika i protivnika nezavisnosti Crne Gore, sadašnji sastav uglavnom je orijentiran na proces europskih i euroatlantskih integracija, privatizaciju imovine u Crnoj Gori i životna pitanja.

Da bi proces reformi mogao dobiti na dinamici neophodno je unaprijediti rad Skupštine, naročito njene zakonodavne funkcije, a pod tim se podrazumijeva profesionalizacija zastupnika, čvrsto obvezivanje na poštovanje poslovnika, efikasan (racionalan) zakonodavni postupak. Profesionalizacija zastupnika bi omogućila kvalitetniji i odgovorniji rad, bolju organizaciju rada i spriječila bi, ili bar ograničila, pojavu sukoba interesa. Također je neophodno osigurati odgovarajuća sredstva za angažiranje eksperata iz različitih područja, koji bi stručno mogli pomoći zastupničkim klubovima u izradi zakonskih i drugih dokumenata.¹² U procesu reforme parlamenta značajnu ulogu ima i PSVE-Parlamentarna skupština Vijeća Europe, koja je preko svojih predstavnika pratila izbore u Crnoj Gori u posljednjih deset godina. Osnovni zahtjevi su promjena izbornog zakonodavstva i donošenje novog Ustava Crne

10

Sjednica Predsjedništva DPS, *Nezavisni dnevnik Vijesti*, Podgorica, 03. 10. 2006.

11

Judy Bat, ekspert Instituta za sigurnosne studije Europke unije(EUISS), sa sjedištem u Parizu. *Nezavisni dnevnik Vijesti*, Podgorica, 05. 10. 2006.

12

Analize i preporuke za strategiju razvoja Skupštine Crne Gore koju je pripremio američki Nacionalni demokratski institut (NDI), *Nezavisni dnevnik Vijesti*, Podgorica, 24. 09. 2006.

Gore koji treba biti osnova za nacionalno pomirenje i demokratizaciju crnogorskog društva. Kao uvjet za prijem Crne Gore u PSVE u travnju 2007. godine Skupštini Crne Gore dostavljeni su uvjeti koje treba implementirati u ustavne odredbe putem amandmana na Ustav iz 1992., uključivanjem stavki u novi ustav, usvajanjem parlamentarne rezolucije većinom iznad dvotrećinske u Ustavotvornoj skupštini Crne Gore, kojom ona prihvaća ove stavke, ili usvajanjem političke deklaracije najmanje dvotrećinskom većinom, koju će strane smatrati obvezujućom, potpisanom od strane predsjednika parlamenta, Vlade i lidera glavnih opozicijskih stranaka:¹³ građansko ustrojstvo države, izbjegavanje odlučujuće uloge politike u izboru sudaca i tužitelja, da tužitelji ne zastupaju državu u građanskim sporovima, zaštita ljudskih prava barem na razini Male povelje bivše državne zajednice i to retroaktivno, zabranu smrtno kazne, reguliranje statusa oružanih i sigurnosnih snaga, obavljanje službi i sredstava parlamentarnog nadzora, propisivanje da funkciju vrhovnog zapovjednika obavlja civil.

U razdoblju od 2002. do listopada 2006. godine u resoru političkog sustava i unutarnje politike ostvarene su značajne promjene koje su rezultirale novom kvalitetom pravnog sustava Crne Gore i njegove značajne usklađenosti s iskustvima modernog europskog prava. Ukupno je usvojeno 43 zakona, 11 je bilo u skupštinskoj proceduri i 7 koji su u pripremi. Od programskih i strateških dokumenata usvojeno je 12 i dva su bila u fazi pripreme.¹⁴ Kvaliteta zakona u velikoj mjeri nije bila problem, međutim njihova implementacija jest. Pored ove, Bruxelles je u Godišnjem izvještaju o progresu Crne Gore u procesu stabilizacije i pridruživanja imao izražene primjedbe na nedovoljne aktivnosti u borbi protiv korupcije i organiziranog kriminala (u prošlogodišnjem Izvještaju Bruxelles je tražio da se izmijeni Zakon o konfliktu interesa, ali on još uvijek nije izmijenjen), izbor sudaca koji je zavisao od politike, nedovoljno jake institucije sustava i administrativne kapacitete.¹⁵

Formiranjem prve Vlade u nezavisnoj Crnoj Gori u studenom 2006. godine¹⁶ započet je novi proces izgradnje crnogorskog društva, koji kroz integracije vodi k NATO-u i EU. Za premijera je izabran Željko Šturanović koji je u prethodnom sastavu vlade bio ministar pravde. Na osnovu Ekspozea¹⁷ koji je iznio pred poslanicima u Skupštini i Programa Vlade RCG za 2007. godinu,¹⁸

13

Politički odbor Parlamentarne skupštine SE, Strassbourg, 23. 01. 2007.

14

Programske i normativne aktivnosti u oblasti političkog sistema i unutrašnje politike u periodu od 2002-oktobra 2006. godine, Vlada Crne Gore, 2006.

15

Europska komisija, Bruxelles, 8. studeni 2007.

16

Uredba o izmjenama i dopunama Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave, *Službeni list Republike Crne Gore*, br.38/03.2006.

17

Ekspoze mandatar za sastav Vlade Crne Gore Željka Šturanovića, Skupština Crne Gore, 10. 11. 2007.

18

Program rada Vlade RCG za 2007. godinu, *Službeni list Republike Crne Gore*, br. 45/01.2007. www.vlada.cg.yu/biblioteka.php

moglo bi se zaključiti da će težište angažiranja Vlade Crne Gore u slijedećem periodu biti usmjereno na slijedeće: izgradnju institucionalnog i pravnog okvira kompatibilnog s međunarodnim standardima i standardima EU u svim područjima, ostvarenje brzog i održivog privrednog razvoja putem povećanja ekonomskih sloboda, jačanja utjecaja privrednog sektora i podizanja većeg stupnja makroekonomske stabilnosti, rast životnog standarda građana, jačanje dobrosusjedskih odnosa i suradnje i aktivno sudjelovanje u regionalnim projektima i inicijativama, uključivanje u političke, ekonomske i sigurnosne europske i euroatlantske integracije, intenziviranje ekonomskih reformi koje će približiti ekonomski sistem Crne Gore međunarodnom tržištu i omogućiti održiv i dinamičan privredni razvoj i stvaranje povoljnog poslovnog okruženja privlačnog za investitore, reguliranje članstva u Vijeću Europe i efikasno ispunjavanje obaveza, posebno u dijelu zaštite ljudskih prava i sloboda i prava manjina, slobodno kretanje ljudi, promet roba, usluga i kapitala, kroz realizaciju jedinstvenog Sporazuma o režimu slobodne trgovine u Jugoistočnoj Europi (CEFTA 2006).

Osnovu za realizaciju postavljenih ciljeva u navedenim područjima predstavljat će novi vladin Akcijski plan realizacije kratkoročnih i srednjoročnih preporuka iz inoviranog Europskog partnerstva za samostalnu Crnu Goru, Strategija pridruživanja i glavni izazovi za 2006-07. godinu i Godišnji izvještaj o progresu Crne Gore u procesu stabilizacije i pridruživanja.¹⁹

U kontekstu reforme sigurnosnog sektora, Vlada se obvezala da će posebnu pozornost u slijedećem periodu posvetiti sigurnosnoj i obrambenoj politici EU, razvijanju političke i vojne suradnje s NATO-om, bilateralnoj suradnji s članicama NATO-a i državama regije, kao i suradnji s globalnim i regionalnim organizacijama, prvenstveno sa UN i OESS-om. Već započeta reforma policije i razvijanje i implementacija koncepta integriranog upravljanja granicama bit će nastavljene usporedno i komplementarno s aktivnostima na reformi vojske. Za ostvarenje postavljenih ciljeva smatra se neophodnim potpuna realizacija preuzetih obaveza potpisivanjem Okvirnog dokumenta Partnerstva za mir 14. studenog u Bruxellesu.²⁰

Nakon stjecanja nezavisnosti formirana je Vojska Crne Gore od vojnih kapaciteta Vojske SCG koji su zatečeni u Crnoj Gori. Već tijekom lipnja Vlada je usvojila strateški dokument "Strategija nacionalne sigurnosti Crne Gore",²¹ kojom su osigurane polazne osnove za reformu vojske, a u fazi nacarta su Strategija obrane, Vojna doktrina, Zakon o obrani i Zakon o Vojsci. Na osnovi Odluke predsjednika Crne Gore Filipa Vujanovića od 29. 07. 2006. godine ukinuta je regrutna obaveza, a crnogorska vojska se transformira u profesionalnu

19
Europska Komisija, Bruxelles, 08. studeni 2006.

20
Okvirni dokument Partnerstva za mir Crna Gora-NATO, Bruxelles, 2006.

21
Strategija nacionalne sigurnosti, Vlada Crne Gore, Podgorica, 2006. www.vlada.cg.yu/biblioteka/1154096968.doc

vojsku. Formiranjem nove vlade, ustanovljeno je Ministarstvo obrane koje u prethodnom razdoblju nije postojalo.

U proces reforme krenulo se smanjivanjem brojčanog stanja vojske, koje je sa 6000 pripadnika na kraju 2004. godine smanjeno na 2500 pripadnika na kraju 2006. godine. Vojska je sada organizirana u slijedeće organizacijske cjevine:²² Generalštab Vojske Crne Gore; Bataljun za počasti; Postrojba vojne policije; Brigada za specijalne operacije; Brigada za obuku i podršku; Zrakoplovna baza i Mornarička baza.

Svi dijelovi organizacijske strukture Vojske Crne Gore su u procesu formiranja i u sadašnjem trenutku nemaju puni kapacitet operativne upotrebe. Osnovni problemi koji prate reformski proces Vojske Crne Gore su: nedostatak strateških dokumenata, zakona i drugih normativno-pravnih akata, neodgovarajuća infrastruktura, neadekvatna kadrovska struktura, nepoznavanje stranih jezika, zastarjela tehnika, naoružanje i oprema, rješavanje viška kadrova u Vojsci.

S obzirom da je Ministarstvo obrane kao civilni organ tek formirano, nije realno očekivati da se svi ovi problemi mogu riješiti u kratkom roku. Nakon posjeta američkog tajnika za obranu Donalda Rumsfelda Crnoj Gori 29. rujna 2006. godine i razgovora s najvišim crnogorskim dužnosnicima, najavljen je potpisivanje Sporazuma s Nacionalnom gardom američke države Maine.²³ Vojna suradnja se planira na višestrukoj osnovi: putem uspostave kompletnog vojnog i sigurnosnog sustava, nabavke naoružanja, redovne vojno-civilne suradnje, ali i civilne suradnje koja će se realizirati kroz različite specijalističke tečajeve i razmjenu eksperata, nakon što američka administracija odobri sporazum s Crnom Gorom. Nakon toga nastupilo je intenzivno uspostavljanje vojnih kontakata i suradnje sa vojskama susjednih zemalja, SAD-om i NATO-om. Tijekom susreta delegacije Vojske CG na čelu s načelnikom Glavnog stožera Jovanom Lakčevićem s grčkim ministrom obrane Vangelisom Meimarakisom i načelnikom Glavnog stožera Panagiotisom Kinofotisom u Ateni 06. veljače 2007. godine, dogovoreno je da će Grčka biti zemlja "contact point" za suradnju Crne Gore s NATO-om. Nacionalna obrana Grčke pomoći će Crnoj Gori u osposobljavanju kadrova i modernizaciji vojske. U svrsi realizacije dogovora uskoro bi trebala biti izvršena razmjena posjeta stručnih timova glavnih stožera dvije zemlje radi konkretizacije pitanja buduće suradnje.²⁴

Kada je 1999. godine NATO izvršio vojnu intervenciju na SRJ, službena Crna Gora je podržala tu akciju i otvoreno se sukobila s režimom u Beogradu. Nakon toga je došlo do vrlo zategnute situacije između Vojske SRJ i Policije Crne Gore čije je brojčano stanje bilo preko 20.000 pripadnika. Poslije ovih

22

Više o tome: www.vcg.cg.yu

23

Nezavisni dnevnik *Vijesti*, Podgorica, 29. 09. 2006.

24

Ibid., 07. 02. 2007.

zbivanja, Policija Crne Gore je ostala jedini jamac sigurnosti Republike Crne Gore sve do stjecanja nezavisnosti 2006. godine. I dok su druge države bivše SFRJ, koje su stekle nezavisnost vojnim putem, u reformi sektora sigurnosti najveće probleme imale u reformi obrambenih i vojnih struktura, naglasak Crne Gore bio je na reformi policije. Shodno tome, ostale jugoslavenske republike su imale svoje ratne veterane i zaslužne borce, a Crna Gora svoje zaslužne policajce, što je znatno otežavalo proces njezine reforme.

Reforme su započete u travnju 2002. godine usvajanjem dokumenta "Osnove strategije reforme MUP-Ministarstva unutrašnjih poslova RCG-Republike Crne Gore". Slijedeći korak bio je potpisivanje Sporazuma o suradnji između MUP-a RCG i Danskog instituta za ljudska prava (*Danish Institute for Human Rights – DIHR*) 24. rujna 2003. godine, s ciljem razrade i realizacije projekta reforme MUP-a uz financijsku podršku danskog Ministarstva vanjskih poslova. Nedugo poslije toga potpisan je Sporazum o suradnji s OE-SS-om 01. ožujka 2004. godine, koji predstavlja osnovu za koordiniranje međunarodne pomoći u podršci sveobuhvatnim reformama MUP-a. Shodno ovom sporazumu formirana je Jedinica za strateško planiranje MUP-a koja je u suradnji sa OE-SS-om i DIHR-om, izradila dokument "Vizija razvoja MUP-a".²⁵ U suradnji s OE-SS-om su još izrađena dva projekta: "Policija u lokalnoj zajednici", čiji je cilj bio da policiju stavi u ulogu servisa građana, ali ovaj projekt ni do danas nije zaživio iako je OE-SS završio kompletnu obuku svih pripadnika crnogorske policije²⁶; i "Reforma obrazovanja crnogorske policije",²⁷ na osnovu kojeg je kasnije u rujnu 2006. godine osnovana Policijska akademija u Danilovgradu. Pored ovih aktivnosti, značajno je bilo preuzimanje nadležnosti osiguranja državne granice RCG, koju je Policija RCG preuzela od tadašnje Vojske SCG, krajem prosinca 2003. godine.

Nažalost, sve ove aktivnosti nisu dale značajnije pomake u procesu reforme policije sve do trenutka usvajanja novog Zakona o policiji²⁸ i Zakona o agenciji za nacionalnu sigurnost,²⁹ na osnovu kojih su Policija i Agencija za nacionalnu sigurnost izašle iz organizacijske strukture MUP-a RCG. Formiranjem Odbora za sigurnost i obranu³⁰ i Vijeća za građansku kontrolu rada policije,³¹ omogućena je parlamentarna i građanska kontrola ovih značajnih

25

Dokument Vizije, Knjiga I, II, III, MUP RCG, Podgorica, svibanj 2005. godine

26

Odluka o početku implementacije pilot projekta Policija u lokalnoj zajednici, Vlada RCG, 2004.

27

Reforma obrazovanja crnogorske policije, Zaključak br. 02-60/1, Vlada RCG, 2005.

28

Zakon o policiji, *Službeni list Crne Gore*, br. 28/1, Podgorica, 2005.

29

Zakon o Agenciji za nacionalnu sigurnost, *Službeni list Crne Gore*, br. 28/2, Podgorica, 2005.

30

Odluka o obrazovanju odbora Skupštine Republike Crne Gore za sigurnost i odbranu, *Službeni list Crne Gore*, br. 36/3. Podgorica, 2005.

31

Zakon o policiji, čl.93.

sigurnosnih struktura. Sadašnji direktor policije Veselin Veljović, prvi je šef policije koji je prije postavljanja na dužnost morao proći proceduru parlamentarnog Odbora za sigurnost, pred kojim je izložio svoj koncept rada i odgovorio na postavljena pitanja poslanika. Napravljeni su značajni pomaci u kadrovskim promjenama postavljanjem profesionalaca na odgovorne policijske dužnosti. Jednu vrlo važnu akciju pod nazivom "Orlov let" izvela je SAJ-Specijalna anti-teroristička jedinica Uprave Policije Crne Gore, radi sprječavanja terorističkih akcija na teritoriju Crne Gore u rujnu 2006. godine. Već 19. rujna Uprava Policije Crne Gore primljena je u punopravno članstvo Interpola na Generalnoj skupštini ove međunarodne policijske asocijacije u Rio de Janeiru. Nakon ovog događaja Uprava Policije je uspostavila niz kontakata na planu međunarodne policijske suradnje. Međutim, bez obzira na pozitivan trend u reformi crnogorske policije, ona se suočava s određenim problemima. To se, i pored napora koji se ulažu odnosi na: konkretiziranje Strategije razvoja policijske organizacije, nedovoljnu stručnu osposobljenost u pojedinim operativnim strukturama, nedostatak suvremene kriminalističko – tehničke opreme i sredstava, neadekvatnu povezanost sustava veza i informacijskog sustava i nepoznavanje stranih jezika.

Novi Pravilnik o organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Upravi Policije RCG,³² još je jedan pokušaj da se izvrši racionalizacija resursa i profesionalizacija kadrova u Policiji RCG. Na razini MUP-a usvojena je "Nacionalna strategija za izvanredne situacije", na osnovu koje bi Crna Gora trebala pronaći rješenja za upravljanje kriznim situacijama.³³

Pored vojske i policije, u proces euroatlantskih integracija uključeno je i nekoliko nevladinih organizacija. U studenom 2006. godine osnovan je Euroatlantski klub u Crnoj Gori koji je već u prosincu primljen u međunarodnu ATA asocijaciju, a u siječnju je također osnovana i organizacija mladih YATA-Youth Atlantic Treaty Association.³⁴ Pored njih, vrlo je aktivan i Centar za građansko obrazovanje koji je zajedno s Centrom za razvoj nevladinih organizacija i Europskim pokretom u Crnoj Gori do sada organizirao četiri ciklusa Škole o europskim integracijama u trajanju od 4 mjeseca.³⁵ Značajnu ulogu ima i CEDEM-Centar za demokraciju i ljudska prava, koji se jedini bavi istraživanjem javnog mnijenja o pitanju europskih i euroatlantskih integracija Crne Gore.³⁶

32

Pravilnik o organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Upravi Policije RCG, Vlada RCG, 2007. Dodatne informacije na: www.upravapolicije.vlada.cg.yu

33

Nacionalna strategija za izvanredne situacije, Vlada RCG, Podgorica, 2006.

34

Više o tome: www.atacg.org/en/index.php

35

Više o tome: www.cgo.cg.yu

36

Više o tome: www.cedem.cg.yu

Jedan od veoma istaknutih problema na početku angažiranja Crne Gore u Partnerstvu za mir je i nedostatak znanstvenog kadra iz ovog područja. Primjerice, ne postoji niti jedan fakultet ili čak jedinica na fakultetu koja se namjenski bavi sigurnosnim pitanjima. Također, ne postoji istraživačka djelatnost, radovi i publikacije čija je tematika sigurnost ili sigurnosne integracije, što je neophodno da bi proces mogao rezultirati priključenjem Crne Gore u NATO i EU.

Mogućnosti, potrebe i iskustva iz neposrednog okruženja i prioriteta Crne Gore u Programu Partnerstvo za mir

Da bi se moglo pouzdano znati što je potrebno nekoj zajednici, organizaciji ili instituciji u određenom trenutku, potrebno je imati pouzdane pokazatelje iz određenog područja i ljude koji su osposobljeni da se njima koriste. U državama članicama NATO-a za ove svrhe razvijen je mehanizam Strateškog planiranja na institucionalnom nivou. S druge strane, razvijen je mehanizam statističkog praćenja i analize realiziranih aktivnosti, što ima povratnu funkciju za poboljšanje i održavanje kontinuiteta strateškog planiranja. To je, u stvari, neprekidan proces praćenja odnosa između mogućnosti i potreba i nalaženja adekvatnih rješenja izraženih kroz namjenske strateške dokumente.

Mogućnosti se uglavnom mogu pouzdano odrediti jer su limitirane određenim čimbenicima koji su pokazatelji realnog stanja. S druge strane, potrebe su po prirodi beskonačne, ali je njihovo zadovoljenje ograničeno mogućnostima. Nalaženje optimalnog balansa između potreba i mogućnosti je rješenje za ostvarenje željenog cilja.

Pored Strateškog pregleda, još jedan od vitalnih dokumenata za sagledavanje mogućnosti zadovoljavanja potreba obrane je i Dugoročni plan razvoja OS. Njime se postavljaju osnove za izradu projekata razvoja sustava obrane i mogućnosti za potraživanje potrebnih budžetskih sredstava.

Na žalost, Crna Gora još uvijek nema ovih strateških dokumenata, a budžet za razvoj sustava obrane je skroman i iznosi 41 milijun eura.³⁷ Iako je izdvajanje u iznosu od 2% BDP (koji je iznosio 2.004 milijardi eura za 2007. godinu) na nivou NATO standarda, i velika je stopa naprezanja državnog budžeta od 7,03% (koji iznosi 588,992.746 milijuna eura za 2007. godinu), za dinamičan i efikasan proces reforme sustava obrane, čiji je krajnji cilj dostizanje razine interoperabilnosti s članicama NATO-a, to je skroman iznos. Primjerice, Hrvatska s postotkom od 1,7% izdvajanja za potrebe OS u 2007. godini, dobiva približno 680.000.000 eura, što je za njenih 20.000 pripadnika znatno veći iznos novca, nego izdvajanje Crne Gore od 2% na njenih 2.500 pri-

37

Budžet Republike Crne Gore, Vlada RCG, 2007., str.104.

padnika. Razlog je očito u znatno većem BDP-u Republike Hrvatske. Imajući u vidu da Vojska Crne Gore nema naslijeđenih opterećenja i obaveza prema borcima i ratnim veteranima, kao što su imale vojske drugih republika bivše SFRJ, ona ima priliku da na sasvim novim osnovama, koje joj se nude kroz Partnerstvo za mir, pristupi bržem i efikasnijem tempu reformi u skladu sa realnim mogućnostima koje su joj na raspolaganju.

Budžet Policije Crne Gore je veći od vojnog i iznosi 50 milijuna eura za 2007. godinu,³⁸ ali je zato njezino brojčano stanje znatno veće i iznosi 5.300 pripadnika.³⁹ Da bi Policija Crne Gore dostigla standarde zemalja EU i članica NATO, što podrazumijeva 3-4 policajca na 1000 stanovnika, ona mora u veoma kratkom roku smanjiti svoje sadašnje brojčano stanje od 50% do 60%, što će biti vrlo teško s obzirom na ulogu Policije Crne Gore u procesu stjecanja crnogorske nezavisnosti.

Kada se analiziraju važni parametri odnosa mogućnosti i potreba Crne Gore u sferi sigurnosti (politički – prije svega način stjecanja nezavisnosti i uloge subjekata sigurnosti Crne Gore u tom procesu; geografski – veličina teritorija i akvatorija; demografski – broj; struktura i mentalitet stanovništva; susjedi i sigurnosno okruženje; karakteristični sigurnosni izazovi i prijetnje za Crnu Goru – organizirani kriminal (prekogranični i unutrašnji) i opasnost od terorističkih aktivnosti; i mogućnosti Crne Gore), nameće se realna potreba da Vlada Crne Gore u budućnosti razmotri mogućnost izrade projekta o formiranju Žandarmerije Crne Gore.⁴⁰

Od sadašnjih vojnih struktura – Brigade za specijalne operacije i Postrojbe vojne policije i policijskih jedinica Uprave policije, SAJ-Specijalne antiterorističke jedinice i PJP-Posebne jedinice policije, čije su organizacijske strukture i namjena slične, mogla bi se formirati vojno-policijska organizacija – Žandarmerija, koja bi u procesu integracija u EU imala mogućnost postati dio tih snaga.⁴¹ Uz adekvatnu podršku Zrakoplovne i Mornaričke baze, Brigade za obuku i podršku, Policijske akademije u Danilovgradu i Centra za podvodno razminiranje u Bijeloj, mogli bi se dati podjednako dobri odgovori sigurnosnim izazovima i prijetnjama kako na kopnu, tako i na moru, u užem i širem sigurnosnom okruženju. U daljem procesu razvoja snaga Europske žandarmerije, mogla bi zajedno s ostalim partnerima sudjelovati u zajedničkim operacijama predvođenih NATO-om ili Europskim sigurnosnim sna-

38

Ibid, str. 133.

39

Priopćenje Direktora policije Crne Gore Veselina Veljovića, *Nezavisni dnevnik Vijesti*, Podgorica, 21. 12. 2006.

40

Intervju sa prof. dr. Antonom Grizoldom, dekanom Fakulteta društvenih znanosti u Ljubljani (inače ministarom obrane Republike Slovenije u trenutku ulaska Slovenije u NATO), Šipan-Dubrovnik, Hrvatska, 13. 07. 2006. godine; i ambasadorom Dr. Prezmyslavom Grudzinskim, redovnim profesorom u George C. Marshall Centeru, Garmisch-Partenkirchen, Njemačka, 04. 02. 2007.

41

Lidija Čehulić, *Europska obrana*, Politička kultura, Zagreb, 2006., str. 172.

gama, koje imaju karakter i potrebu za angažiranje kombiniranih vojno-poli-
cijskih snaga.⁴²

U procesu donošenja odluka za izradu strateških dokumenata, zakona i instrumenata Partnerstva za mir, vrlo važnu ulogu imaju "Naučene lekcije – Lessons learned", posebno onih država koje imaju slične karakteristike u procesu integracija. Kada je u pitanju Crna Gora, nezamjenjivu ulogu sa svojim iskustvima imaju Slovenija⁴³, koja je postala članica EU i NATO 2004. godine i Hrvatska⁴⁴ koja je na dobrom putu da postane članica EU i NATO.

Na osnovu svega navedenog, mogli bi se definirati određeni prioriteti Crne Gore u nalaženju neophodnih rješenja za prvu godinu sudjelovanja u Partnerstvu za mir.

Na državnoj razini: usvajanje novog Ustava Crne Gore, zasnovanog na principima standarda EU, kojim bi se na nov način uredile nadležnosti nad sustavom obrane i sigurnosti; uspostavljanje institucija za demokratizaciju sustava obrane i sigurnosti i osiguranje demokratske kontrole nad njima,⁴⁵ izrada, dorada, usuglašavanje (s ustavnim odredbama i međusobno)⁴⁶ i usvajanje strateških dokumenata, zakona i drugih normativno-pravnih akata neophodnih za nesmetano realiziranje preuzetih obveza ulaskom u Partnerstvo za mir i osigurati njihovu primjenu; izrada Prezentacijskog dokumenta "Crna Gora i Partnerstvo za mir", kojim bi se opredijelili prioriteti i glavne smjernice angažiranja Crne Gore u Partnerstvu za mir. Na osnovu ovog dokumenta će se kasnije izrađivati niz drugih koji moraju biti realni i ostvarivi kako bi ispunili svoju svrhu;⁴⁷ uspostavljanje diplomatske misije pri NATO-u u Bruxellesu i formiranje ureda Crne Gore u Koordinacijskom tijelu za partnerstvo, s neophodnim civilnim i vojnim predstavnicima. To je neophodno radi nesmetane komunikacije i pravovremene koordinacije u izradi potrebnih dokumenata i instrumenata za funkcioniranje Partnerstva; reorganizacija i prilagođavanje dijela državne administracije potrebama Partnerstva za

42

Anton Grizold, Lidija Čehulić, *Međunarodna sigurnost i NATO u novom sujetskom poretku*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2006., str. 58.

43

Vidi Anton Grizold, *Slovenija u izmijenjenoj sigurnosnoj okolini*, Ljubljana, 2006.

44

Vidi Radovan Vukadinović, Lidija Čehulić, Drago Lovrić, *NATO u međunarodnim odnosima*, Fakultet političkih znanost, Zagreb, 2006., str. 153.

45

Intervju sa Fritzom Rademaherom, redovnim profesorom u George C. Marshall Centeru, Garmisch-Partenkirchen, Njemačka, 26. 01. 2007.

46

Ljubiša Perović, pomoćnik ministra obrane za politiku obrane, pripočeo je "da su Zakoni o obrani i vojsci i strateški dokumenti Strategija obrane i Vojna doktrina u fazi intenzivnog rada ili završnom stadiju, ali da prevladava mišljenje da ne treba žuriti, imajući u vidu važnost tih dokumenata, kao i potrebu da njihova finalizacija mora pratiti proces pripreme i usvajanja najvišeg državnog akta", *Nezavisni dnevnik Vijesti*, Podgorica, 08. 02. 2007.

47

Intervju sa Dr. Jonom Kriendlerom, redovnim profesorom u George C. Marshall Centeru, Garmisch-Partenkirchen, Njemačka, 25. 01. 2007.

mir; profesionalizacija kadrova u organima državne administracije sa posebnim naglaskom na kadrove iz sektora sigurnosti;⁴⁸ intenzivno učenje jezika u svim državnim institucijama koje su neposredno vezane za realizaciju Partnerstva za mir.

Na razini Ministarstva obrane: formiranje Tima za planiranje, koordinaciju i analizu realizacije Partnerstva. U ovom timu je neophodno uključiti predstavnike iz drugih državnih institucija koje su nezaobilazne u procesu realizacije Partnerstva. Njegova uloga se prije svega ogleda u koordinaciji zadataka i održavanju neophodne međuinstitucionalne suradnje, kako sa NATO-om, tako i unutar Crne Gore, posebno između Ministarstva obrane i Ministarstva vanjskih poslova;⁴⁹ obuka pripadnika Ministarstva obrane u Centrima za obuku i NATO školama. Upućivanje na obuku treba biti prilagođeno prioritetima preciziranim u Prezentacijskom dokumentu. U početnom razdoblju oni trebaju biti usmjereni prije svega na reformu sustava obrane i svega onog što prati taj proces (uspostavljanje potrebnih demokratskih institucija, demokratska kontrola, izrada potrebnih dokumenata i instrumenata za Partnerstvo za mir itd.);⁵⁰ implementacija postojećih strateških dokumenata i zakona, priprema i izrada novih; izrada IPP-Individualnog plana partnerstva, na osnovu procjene o težištima angažiranja u Partnerstvu, kako bi se započeo proces dostizanja interoperabilnosti kroz odabir aktivnosti iz oblasti operativne, materijalne i administrativne standardizacije;⁵¹ izvršiti neophodne pripreme za pristupanje PARP-Procesu planiranja i revizije sa NATO, radi osiguranja osnova za identificiranje i procjenjivanje snaga i kapaciteta, koji bi mogli biti stavljani na raspolaganje za multinacionalnu obuku, vježbe i operacije u sudjelovanju sa snagama NATO-a; kontinuirano informiranje i edukacija javnosti, kao neophodni uvjet za osiguranje principa transparentnosti i javnosti u radu u procesu priključenja NATO-u.⁵²

48

Iskustva Slovenije, Dr. Rado Genorio, specijalni savjetnik Vlade Slovenije za odnose sa EU, *Nezavisni dnevnik Vijesti*, Podgorica, 06. 12. 2006.

49

Intervju sa Dr. Draganom Lozančićem, redovnim profesorom George C. Marshall Centera, Garmisch-Partenkirchen, Njemačka, 09. 02. 2007.

50

Intervju sa Fritzom Rademaherom, redovnim profesorom George C. Marshall Centera, Garmisch-Partenkirchen, Njemačka, 26. 01. 2007.

51

Intervju sa Dr. Jonom Kriendlerom, redovnim profesorom George C. Marshall Centera, Garmisch-Partenkirchen, Njemačka, 09. 02. 2007.

52

Izjava ministra obrane mr. Bore Vučinića, Međunarodna konferencija "NATO i odnosi sa javnošću", *Nezavisni dnevnik Vijesti*, Podgorica, 02. 12. 2006.

Zaključak

Sve države koje su prošle kroz NATO Program Partnerstvo za mir, na putu prema punopravnom članstvu u NATO-u, nisu bile suočene s istim sigurnosnim izazovima i prijetnjama, kako u euroatlantskoj zoni tako i šire, pa je samim time i način prijema u NATO bio različit od onog koji se sada primjenjuje. Primjerice, Češka, Mađarska i Poljska postale su punopravne članice u drugačijim uvjetima sigurnosnog okruženja, koje se do danas znatno promijenilo u odnosu na razdoblje nakon završetka Hladnog rata. Kako je vrijeme teklo, tako su se mijenjale i okolnosti, a NATO je na svojim summitima neprekidno pokretao nove inicijative i davao smjernice kako odgovoriti na sigurnosne izazove.

Osnovne karakteristike sadašnjeg stanja sigurnosti u međunarodnoj zajednici sa smjernicama i prioritetima za razdoblje od 10 do 15 godina, date su na summitu NATO-a u Rigi 28-29. studenog 2006. godine. Oni su od posebne važnosti za Bosnu i Hercegovinu, Crnu Goru i Srbiju kojima predstavljaju polazne osnove u razmatranju njihovih političkih ciljeva i praktičnih aktivnosti u procesu priključenja NATO-u, koje će biti predstavljene u nastavku teksta. Terorizam s tendencijom globalnog širenja i ubojitiji u njegovim posljedicama i širenje oružja za masovno uništenje, vjerojatno će biti težišne prijetnje Savezu u slijedećih 10-15 godina. Glavni izazovi i rizici će biti: nestabilnost prouzrokovana propalim državama; regionalne krize i sukobi; rastuća dostupnost sofisticiranih oružanih sastava; zloupotreba nadolazećih tehnologija i poremećaji u dopremanju vitalnih resursa.

Savez će nastaviti slijedom politike širokog pristupa sigurnosti kako je zacrtano u strategijskom konceptu iz 1999. godine, dajući naglasak ponajprije na: sigurnost, konzultacije, odvratanje i obranu, upravljanje krizama i partnerstvo.

Kako će Crna Gora iskoristiti prednosti koje joj omogućava sudjelovanje u Partnerstvu za mir, koje će prioritete izabrati i u čemu će dati svoj doprinos Savezu i Partnerima, najviše ovisi o njoj samoj.

Literatura

- Clarkem L. John, *What Roles and Misions for Europe's Military and Security Forces in the 21st Century*, George C. Marshall, European center for security studies, Papers No. 7, 2005.
- Čehulić, Lidija, *Europska odbrana*, Politička kultura, Zagreb, 2006.
- Grizold, Anton, *Slovenija u izmijenjenoj sigurnosnoj okolini*, Ljubljana, 2006.
- Grizold, Anton, Čehulić, Lidija, *Međunarodna sigurnost i NATO u novom svjetskom poretku*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2006.

- Gudbi, Džejsms, Buvalda Petrus, Trenin Dmitrij, *Strategija stabilnoga mira-u susret Euroatlanskoj sigurnosti*, Međunarodni odnosi, Moskva, 2003.
- Koen, Ričard, Mihalka, Majkl, *Sigurnost na bazi saradnje: nove perspektive međunarodnog poretka*, George C. Marshall, European center for security studies, Publication No. 3, 2001.
- NATO Handbook*, Public Diplomacy Division, Brussels, 2006, dostupno na: <http://www.nato.int/docu/handbook/2006>
- Prezelj, Istok, Gaber, Marija, *Prekogranični kriminal kao oblik ugrožavanja nacionalne i međunarodne sigurnosti: Slovenija i balkanska maršruta*, Konzorcijum odbrambenih akademija i instituta za izučavanje pitanja sigurnosti Partnerstva za mir, Serija publikacija Athena Papers, No. 5, 2005.
- Simić, Dragan, *Nauka o sigurnosti-savremeni prilaz sigurnosti*, Službeni list SRJ i Fakultet političkih nauka, Beograd, 2002.
- Štolj, V. V., *NATO Dinamika evolucije*, Naučna knjiga, Moskva, 2002.
- Šmit, N. Majkl, *Borba s terorizmom i primjena sile s tačke gledišta međunarodnoga prava*, George C. Marshall, European center for security studies, Publication No. 5, 2002.
- Vukadinović, Radovan, *Posthladnoratovske tendencije međunarodnih odnosa*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2000.
- Vukadinović, Radovan, Čehulić, Lidija, Lovrić, Drago, *NATO u međunarodnim odnosima*, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2006.

Dopunska literatura

- Budžet Republike Crne Gore, Vlada RCG, 2007. str. 104
- Deklaracija o priključenju EU, Sl. List Crne Gore br.36/3 2005.
- Defence Capabilities Initiative*, Washington Summit, 1999
- Dokument Vizija*, knjiga I,II, III, MUP-a RCG, Podgorica, svibanj 2005.
- Ekspoze mandataru za sastav Vlade RCG Željka Šturanovića, Skupština Crne Gore, 10.11.2007.
- Glasnik NATO, *Partnerski odnosi i NATO*, Specijalni broj, 1998
- Glasnik NATO, *Vašingtonski Samit i kriza na Kosovu*, Ljeto 1999.
- Glasnik NATO, *Pet godina poslije Dejtona*, Zima, 2000-2001.
- Glasnik NATO, *U borbi s novim izazovima sigurnosti*, Zima, 2000-20001
- Glasnik NATO, *Razvijanje partnerskih odnosa s NATO*, Jesen 2001.
- Intervju sa prof. dr. sc. Antonom Grizoldom, dekanom Fakulteta društvenih znanosti Sveučilišta u Ljubljani (Ministar obrane Republike Slovenije u trenutku ulaska Slovenije u NATO), Šipan-Dubrovnik, Hrvatska, 13. 07. 2006.
- Intervju sa dr. Jonom Kriendler, redovitim profesorom u George C. Marshall Centeru, Garmisch-Partenkirchen, Njemačka, 25. 01. 2007.
- Intervju sa Fritzom Rademaherom, redovitim profesorom u George C. Marshall Centeru, Garmisch-Partenkirchen, Njemačka, 26. 01. 2007.

- Intervju sa ambasadorom dr. Prezmyslavom Grudzinskim, redovitim profesorom u George C. Marshall Centeru, Garmisch-Partenkirchen, Njemačka, 04. 02. 2007.
- Intervju sa dr. Draganom Lozančićem, redovitim profesorom George C. Marshall Centera, Garmisch-Partenkirchen, Njemačka, 09. 02. 2007.
- Membership Action Plan*, Washington Summit, 1999.
- NATO glossary of terms and definitions – AAP-6*,
NATO Summit, *NATO Partnership for peace*, Brussels 10. januar 1994
- Nacionalna strategija za vanredne situacije*, Vlada RCG, Podgorica, 2006.
- Pravilnik za organizaciju i sistematizaciju radnih mjesta*, Uprava policije Crne Gore, Vlada RCG, 2007.
- Partnership Action Plan against Terrorism*, Prague Summit, 2002
- Partnership work program for 2000-2001.*, dostupno na: www.nato.int/docu/handbook/2001
- Praque Capabilities Commitment*, Praque Summit, 2002
- Programske i normativne aktivnosti u oblasti političkog sistema i spoljne politike u periodu od 2002. – oktobra 2006. godine*, Vlada RCG, 2006.
- Radni program Vlade RCG za 2007., *Sl. list RCG*, br.45/01, 2007.
- Saariluoma, Katarina, *Operacija Savezničkih snaga: primer Humanitarne intervencije?*, "Konzorcijum odbrambenih akademija i instituta za izučavanje pitanja sigurnosti Partnerstva za mir", Serija publikacija Athena Papers, br. 5, 2004.
- Security through partnership*, NATO Public Diplomacy Division, Brussels, 2005., dostupno na: www.nato.int/docu/sec-partnership
- Strategija nacionalne sigurnosti*, Vlada RCG, Podgorica, 2006., dostupno na: www.vlada.cg.yu/biblioteka/1154096968.doc
- Ustav Republike Slovenije, Ljubljana, *UL RS*, br.33/1991.
- Vodič NATO, Bruxelles, 2003.
- Zakon o referendumu u Crnoj Gori, Skupština Crne Gore, 01. 03. 2006.
- Zakon o policiji, *Sl. list RCG*, br. 28/1. Podgorica, 2005
- Zakon o Agenciji za nacionalnu sigurnost, *Sl. list RCG*, br. 28/2. Podgorica, 2005.
- Zakon o izmjenama i dopunama zakona o obrani, Ljubljana, *ULRS*, br. 40/2004.
- Zakon o budžetu Republike Slovenije u 2003 i 2004, Ljubljana, IPRS0304, *Uradni list Republike Slovenije*, br. 1/2003.

Summary

Montenegro and the NATO Partnership for Peace Program

In contrast to the former republics of Yugoslavia that fought wars to reach its sovereignty, Montenegro achieved its independence democratically. This was a longer process, but it demonstrated that even in the traditionally unstable Balkans, the most sensitive issues can be resolved peacefully based on the concepts and principles of Western democracy. It is this specific feature of Montenegro that requires a special approach to finding adequate modalities to participate in the Partnership for Peace Program, taking into account the theory and practice of international relations.

It is particularly important to use thorough analysis to draw attention to Montenegro's specific circumstances, problems, needs, opportunities and priorities as it prepares to enter the Program. By following key mechanisms, the Euro-Atlantic Partnership Council and Individual Partner Relations may choose appropriate and adequate forms of cooperation and common activities with both Allies and Partners as well.

Based on researches and the status of political, economic and security parameters described herein, efficient solutions related to common activities and Allies and Partners' direct assistance are possible to be found so that Montenegro is able to actively participate and act within the Partnership for Peace Program.

Montenegro's geographic, demographic, economic and other resources afford it the opportunity to contribute to the Partnership for Peace. Based on the facts at hand, viable forms of cooperation and engagement can be determined in order to engage the potential of Allies and Partners in common activities. Also worthy of note are the priorities required for the Partnership process to start easily and in order to presume quality work and contribution with respect to common security problems resolving.

Key words: Montenegro, Partnership for Peace, accession process, cooperation, security issues